

مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، سال یازدهم، شماره ۳۶، پاییز ۱۳۹۵

شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۵x-۲۵۳۸

<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

صص ۹۹-۱۱۴

ارزیابی اثرات فضاهای عمومی در تغییر سبک زندگی (مطالعه موردی: منطقه ۱۸ شهر تهران)*

جمیله توکلی‌نیا - دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

بتول مجیدی‌خامنه - استادیار گروه جغرافیای انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

مرتضی حیدری^۱ - دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۹/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۸/۰۸

چکیده

در جوامع امروزی، سبک زندگی نقش مهمی در زندگی ایفا می‌نماید، چراکه با مسائل کلیدی و حساسی از جمله: الگوی مصرف، هویت (تمایز) فردی و اجتماعی، فعالیت بخشیدن به قدرت تشخیص و انتخاب یا حداقل ایجاد احساس آزادی عمل، پیوند خورده است. مسائلی که پاره‌ای از بنیادی‌ترین ابعاد انسانی را بیان می‌کند. فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری به عنوان بخشی از فضاهای عمومی در تغییر نگرش و شیوه‌های زندگی مردم تأثیرگذارند، از این رو در این پژوهش ارزیابی اثرات پنج فضای فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ شهرداری تهران از سال ۱۳۸۰ تاکنون بر تغییر سبک زندگی، هدف اصلی این تحقیق را تشکیل می‌دهد. فضاهای عمومی، زمینه لازم برای برخورد و تعامل بیشتر شهروندان را فراهم ساخته و با ارائه خدمات به آن‌ها می‌تواند عاملی جهت تغییر شیوه زندگی و افزایش کیفیت زندگی شهروندان باشند. بدین منظور با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۵ پرسش‌نامه بین مراجعین این مراکز توزیع گردید. تحلیل و استنتاج با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای انجام گرفت، نتایج این آزمون نشان داد که فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری زمینه لازم برای تغییر شیوه زندگی شهروندان از سنتی به مدرن را فراهم نموده‌اند. سپس با توجه به روش AHP، پردیس تماشا با بیشترین امتیاز و مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی با کمترین امتیاز از نظر ارائه خدمات و میزان اثرگذاری به ترتیب در رتبه اول و آخر قرار گرفتند. در نهایت به منظور شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید از ماتریس SWOT استفاده گردید، طبق نتیجه به دست آمده از ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی، راهبرد تهاجمی برای افزایش تأثیر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری در ارتقاء کیفیت زندگی انتخاب شد.

کلمات کلیدی: سبک زندگی، شهر تهران، فضا، فضای عمومی، منطقه ۱۸

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد مرتضی حیدری با عنوان "ارزیابی تأثیر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری در ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان؛ مورد مطالعه منطقه ۱۸ تهران" است که در بهار ۱۳۹۴ در دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی از آن دفاع شده است. این پایان‌نامه تحت حمایت مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران انجام پذیرفته است.

مقدمه

امروزه تأمل در باب چگونه زیستن انسان‌ها، به یکی از موضوعات اساسی و مهم تبدیل و به موازات رشد و ارتقای انسان‌ها و تغییر یافتن روش‌های گوناگون و پدید آمدن سبک‌های متفاوت زندگی به موضوع جدید مورد بحث جامعه‌شناسان و اندیشمندان تبدیل گشته است (Yusefizoshk & Baghizadeh, 2014: 102). تا پیش از جنگ جهانی دوم مفهوم سبک زندگی اهمیت چندانی نداشت و اصولاً با این نام از آن یاد نمی‌شد. جنگ جهانی دوم با گسترش پایه‌های اجتماعی دولت رفاه و به وجود آوردن امکانات عملی تولید و مصرف انبوه کالاها، بویژه کالاهای فرهنگی سبب گردید که شیوه‌های زندگی تنوع بسیاری بیابند. همچنین رشد اقتصادی، ماشینی‌شدن کار، افزایش دستمزدها و گسترش وسایل تفریح و فراغت جامعه را در غرب صنعتی پدید آورد که تمایزات سنتی تا اندازه‌ای محو گردید. از این رو هر فرد و گروه اجتماعی تنها می‌توانست از طریق تنوعی که در انتخاب شغل، محل زندگی، آرایش و پوشاک خود، سلیقه‌های هنری و زیباشناسی، انتخاب سرگرمی‌ها و نحوه گذران اوقات فراغت و حتی شیوه‌های عملی و اخلاقی و دینی خویش در جامعه پیش می‌گرفت، خود را از دیگران متمایز کند (Fazeli, 2003: 62).

در عصر جدید، که دوران مابعد سنت است، در برابر شکل‌های نوین تجربه باواسطه، هویت شخصی به صورت رفتارهایی جلوه‌گر می‌شود که به طور بازتابی بروز می‌کنند. در زندگی اجتماعی امروزی، مفهوم شیوه یا سبک زندگی معنایی خاص به خود گرفته است. هر چه نفوذ و کشش صنعت کمتر می‌شود و هر چه زندگی روزمره بیشتر بر حسب تأثیرات متقابل عوامل محلی و جهانی بازسازی می‌شود، افراد بیشتر ناچار می‌شوند سبک زندگی خود را از میان گزینه‌های مختلف انتخاب کنند (Giddens, 2004: 20-21). همه‌ی ما اکنون نسبت به تغییرات ظاهراً گریز ناپذیری آگاهی داریم که در زندگی ما در حال رخ دادن است. ما در جهانی زندگی می‌کنیم که با سرعتی شتابان پیش می‌رود، یعنی جایی که یک بزرگراه اطلاعاتی از تلویزیون گرفته تا اینترنت در حال ایجاد دهکده‌ی جهانی است؛ بنابراین افزایش ارتباط مادی و نمادی میان فرهنگ‌ها را به دنبال دارد. بسیاری از نویسندگان معتقدند که عصر اطلاعات جدید نشانگر جامعه‌ی پسا صنعتی، پسا مدرن است (Tucker, 1998: 125). ایرانیان از زمان قاجار با مظاهر تمدن غرب به‌ویژه فناوری‌های ارتباطی آشنا شدند. با این حال ورود مدرنیزاسیون و فناوری‌های مدرن به ایران از دوره رضا شاه شدت می‌گیرد. از آنجا که جوامع غربی طی چند دهه اخیر وارد جامعه‌ی اطلاعاتی شده است، فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در این زمینه نقش تعیین کننده‌ای دارند. از این رو، اشاعه‌ی این فناوری‌های نوین موجب شکل‌گیری سبک‌های زندگی جدید و متنوعی گردیده است (Moghadas et al, 2008: 2).

فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری به عنوان بخشی از فضاهای عمومی در تغییر نگرش و شیوه‌های زندگی مردم تأثیر گذارند، در دهه ۱۳۸۰، پنج مجموعه بزرگ فرهنگی، ورزشی، هنری (پردیس تماشای، مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشی بدر و مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی) در منطقه ۱۸ تهران احداث گردید تا تأمین‌کننده و برطرف‌کننده نیازهای اجتماعی شهروندان ساکن در منطقه باشد. این تحقیق برآنست تا به ارزیابی تأثیر این فضاها بر تغییر شیوه‌ی زندگی شهروندان، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید این فضاها بعد از گذشت یک دهه از احداث آن‌ها را شناسایی نماید. به همین منظور فرضیه تحقیق بدین شکل مطرح شده است "احداث پنج مجموعه فرهنگی، ورزشی و هنری مورد مطالعه منطقه ۱۸، موجب تغییر شیوه زندگی شهروندان از سنتی به مدرن شده است".

فضاهای فرهنگی، هنری و ورزشی

فضای فرهنگی و هنری شامل تمامی فضاهایی است که هدفشان ارائه و یا حمایت از هنرمندان و هنرشان است (Engstrom, 2015). فضاهای فرهنگی نظیر سالن‌های کنسرت، تئاترها، سینماها، کتابخانه‌ها، فرهنگسراها، موزه‌ها،

نمایشگاه‌ها، جشنواره‌ها و... می‌شود، این فضاها غالباً دارای جمعیت سیال و ناپایدار هستند که مطالعه بر آن‌ها کاری بسیار مشکل است است (Fokoochi, 2008: 268). فضاهای ورزشی گونه‌ای فضای اجتماعی در سکونتگاه‌های انسانی است (Karimi Saleh, 2006: 1). فضاهای ورزشی اشاره به یک منطقه عمومی دارد که معمولاً برای فعالیت‌های ورزشی سازمان‌یافته استفاده می‌شود، اگرچه ممکن است در زمان‌های غیر ورزشی برای کاربردهای تفریحی دیگری مورد استفاده قرار گیرد. فضای ورزشی ممکن است به صورت یک زمین بازی چمن یا یک سطح (قیری یا آسفالت محوطه ورزشی) یا سطح پوشیده شده مصنوعی باشد. اساس فضاهای ورزشی، زمین ورزش‌های محوطه‌ای و سبز است (National Position Paper Sports Space, 2014: 1). فضاهای ورزشی شامل ورزشگاه‌ها، سالن‌های ورزشی، باشگاه‌های تندرستی و بدنسازی، زمین‌های ورزشی درون شهری و محله‌ای، (فضاهای غیرهنجارمند ورزشی همچون خیابان‌ها و زمین‌های بایر محل فوتبال درون فضاهای آموزشی و...) این فضاها اغلب ایجاد خرده فرهنگ‌ها و روابط ویژه می‌کنند (Fokoochi, 2008: 268).

کیفیت زندگی

کیفیت زندگی مفهومی جدید و نوپایی نمی‌باشد، بلکه در فلسفه یونان نیز وجود داشته و ارسطو در مبحث شادی (معادل کیفیت زندگی امروزی) بدان اشاره کرده است (Niazi & Dalal Khorasani, 2012: 206). کیفیت زندگی، موضوع اصلی بسیاری از تحقیقات در رشته‌های گوناگون علمی است، اما ارائه تعریفی جامع و جهانی برای این مفهوم هنوز هم به صورت یک مشکل باقی‌مانده است؛ زیرا بسیاری از محققان بر این باورند که کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی، متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است، بنابراین ارائه تعریفی جامع و جهانی برای آن امکان‌پذیر نمی‌باشد (Rezvani et al, 2008: 38). به طور کلی می‌توان گفت که مفهوم کیفیت زندگی شهری و یا کیفیت محیط زندگی با هدف اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه صرف کمی و اقتصادی به توسعه پایدار شهری مطرح و مورد توجه قرار گرفته است. در واقع این مفهوم پاسخی به توسعه صرف اقتصادی در مقیاس ملی و توسعه صرف کالبدی در مقیاس شهری بوده و به نوعی مؤید توجه به شاخص‌ها و معیارهای اجتماعی، کیفی و اقتصادی پایدار در عرصه برنامه‌ریزی شهری و در تقابل با شاخص‌های کالبدی-کارکردی است (Mahmoudinezhad & Sadeghi, 2009: 88). کیفیت زندگی، بیانگر وضعیت زندگی افراد ساکن در یک کشور یا منطقه می‌باشد (Baskha et al, 2010: 96).

سبک زندگی

اصطلاح سبک زندگی از مفاهیمی است که در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته و تعاریف متعددی دارد. لغت نامه کمبریج سبک زندگی را شیوه و روش انجام چیزی در نظر گرفته که برای فرد یا گروهی از مردم، در مکان یا دوره‌ای خاص سرمشق تلقی شود. لغت‌نامه وبستر سبک زندگی را اجرا یا انجام اموری که تمایزدهنده فرد یا گروه یا سطح خاصی است، تعریف کرده است (Banifateme et al, 2012: 36). در لغت‌نامه رندم هاوس نیز سبک زندگی این طور تعریف شده است: شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس‌کننده گرایش‌ها و ارزش‌های یک فرد یا گروه است. عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و... که با هم، طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را می‌سازد (Mahdavi Kani, 2013: 108). سبک زندگی در جوامع امروزی نقش مهمی در زندگی مردم بازی می‌کند چرا که با مسائل کلیدی و حساسی همچون مصرف، هویت (تمایز) فردی و اجتماعی، فعلیت بخشیدن به قدرت تشخیص و انتخاب یا حداقل ایجاد احساس آزادی عمل پیوند خورده است، مسائلی که پاره‌ای از بنیادی‌ترین وجوه انسانی را بیان می‌کند. بدین ترتیب اهمیت سبک زندگی در این است که سطحی‌ترین لایه‌های زندگی (از آرایش مو و لباس گرفته تا

حالت بیان و ژست صورت و بدن) را به عمیق‌ترین لایه‌های آن پیوند می‌زند (Seyedi & Beiraghi, 2012: 36). بورديو سبک زندگی را فعالیت‌های نظام‌مندی می‌داند که از ذوق و سلیقه فرد ناشی می‌شوند و بیشتر جنبه عینی و خارجی دارند. به نظر او، سبک زندگی در عین حال به صورت نمادین به فرد هویت می‌بخشد و میان اقشار مختلف اجتماعی تمایز ایجاد می‌کند. به عبارتی ارزش‌های این فعالیت‌ها از موقعیت‌های آن در نظام تضادها و ارتباطها اخذ می‌شود. بورديو در جای دیگر سبک زندگی را دارایی‌هایی می‌داند که به وسیله آن، اشغال‌کنندگان موقعیت‌های مختلف، خود را با قصد تمایز یا بدون قصد آن از دیگران متمایز می‌کنند (Rostami & Ardeshirzade, 2013: 20). در نظر وبر، تأکید نهادن بر کارکرد سبک‌های زندگی در جهت انسجام بخشیدن به گروه‌های اجتماعی است. افرادی که سبک زندگی مشابهی دارند نوعی انسجام گروهی را که ناشی از شباهت در رفتار و الگوی مصرف است تجربه می‌کنند. این انسجام گروهی می‌تواند به سرمایه اجتماعی نیز تبدیل شود. وجه دیگر انسجام اجتماعی ناشی از سبک زندگی مشابه، ناظر بر تبدیل شدن سبک‌های زندگی به خرده فرهنگ است (همان، ۱۵). مهمترین شاخص‌های سبک زندگی در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱. شاخص‌های مهم سبک زندگی

مؤلفه‌ها	شاخص
تعامل همسران تعامل والدین با فرزندان میزان طلاق و...	روابط و رفتارهای اجتماعی
فضای خانه فضای محله فضای شهری و...	الگوی معماری شهرسازی
میزان گرایش به مد معیار اصلی در انتخاب پوشش اهمیت و نوع آرایش مورد نظر	مدگرایی و پوشش
میزان استفاده و مراجعه به سینما میزان استفاده و مراجعه به تئاتر میزان استفاده از اینترنت و...	مصارف فرهنگی
میزان مراجعه به رستوران نوع رستوران‌های مورد استفاده نوع غذاهای مورد استفاده در منزل و...	تغذیه
میزان استفاده از کالاهای لوکس اولویت‌های مورد نظر در انتخاب کالاهای مصرفی	کالاهای مصرفی
نوع و شیوه تبلیغ گسترده و خدمات در رسانه‌ها و نوع کالاهای مورد تبلیغ واقع شده رسانه برگزیده و مورد اعتماد در تبلیغ کالاها رسانه برگزیده و مورد اعتماد در کسب اخبار و اطلاعات	رسانه‌ها

Source: Parsa, 2013

شاهنده و همکاران در سال ۱۳۸۵ در مقاله‌ای با عنوان "پژوهش مشارکتی شیوه زندگی ساکنین منطقه ۱۷ شهرداری تهران در سال ۱۳۸۵" با استفاده از تکنیک‌ها و ابزارهای مشارکتی شامل مشاهده، مصاحبه و داده‌های ثانویه به این نتیجه رسیده‌اند که توزیع منابع و امکانات اجتماعی در محلات متفاوت بوده، علاوه بر آن میزان پذیرش و استقبال اهالی از امکانات همیاری بیشتر از امکانات شهری بود. بیشتر ارتباطات اجتماعی اهالی به شکل سنتی و قومیتی است که بر رفتارهای مرتبط با سلامت ساکنین تأثیر مستقیم داشته است. سه گروه از موانع اتخاذ شیوه زندگی مناسب شامل ارزش‌ها و باورهای غلط فردی، روابط اجتماعی منطبق بر رابطه خویشاوندی و هم‌زبانی و موانع ساختاری خارج از کنترل فرد و عوامل محیطی مشخص گردید.

رضوی زاده در سال ۱۳۸۵ در مقاله‌ای با عنوان بررسی تأثیر رسانه‌ها بر تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی، اطلاعات تحقیق را از طریق ۴۶۶ پرسش‌نامه که در ۶۴ روستا در استان‌های اصفهان، آذربایجان غربی، خوزستان و گلستان توزیع شده بود، جمع‌آوری نموده است، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد استفاده از تلویزیون، ویدئو و تماشای تلویزیون‌های خارجی بر نگرش روستاییان به زندگی شهری و تمایل به تغییر سبک زندگی یا تمایلات آن‌ها در مصرف مادی تأثیرگذار است. نوابخش در سال ۱۳۹۳ در مقاله‌ای با عنوان تغییرات سبک زندگی در فرآیند توسعه ابزارهای نوین فناوری، با استفاده از یافته‌های نظری و مصاحبه به این نتیجه رسیده است که استفاده از ابزارهای نوین فناوری اطلاعاتی و ارتباطی به شکل‌گیری سبک زندگی ویژه‌ای می‌انجامد و در هریک از جنبه‌های مختلف سبک زندگی، نظام ارزشی و جهان‌بینی متفاوتی را ایجاد می‌کند که منجر به کنش‌های گوناگونی از جانب افراد می‌شود و باعث می‌شود تا افراد در حوزه‌های مختلف زندگی خود از جمله اوقات فراغت و شیوه گذران آن، نگرش به ازدواج، رفتارهای اعتقادی و پیروی از مد رفتارهای متفاوتی داشته باشند. جی لی و بارگاو^۱ در سال ۲۰۰۴ در مقاله‌ای با عنوان اوقات فراغت: آیا اوقات فراغت افراد متأهل و مجرد متفاوت است؟ به این نتیجه رسیده‌اند که به طور متوسط، در رده اوقات فراغت فعال، بیشترین زمان به فعالیت‌های ورزشی (۱۲ دقیقه) اختصاص یافته و در رده اوقات فراغت منفعل، تماشای تلویزیون (۱۱۹ دقیقه) و در دسته سرگرمی اجتماعی، معاشرت با مردم (۲۷ دقیقه) بوده است. افراد متأهل به طور قابل توجهی زمان کمتری را برای فعالیت‌های اوقات فراغت نسبت به افراد مجرد اختصاص می‌دهند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از حیث هدف کاربردی و به لحاظ روش به صورت توصیفی - تحلیلی و از نوع علی - مقایسه‌ای است. برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از بررسی‌های اسنادی، کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی استفاده شده است. به منظور سنجش تأثیر فضاهای مورد مطالعه بر تغییر سبک زندگی، با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۵ پرسش‌نامه در پنج مرکز مورد مطالعه به صورت تصادفی ساده بین مراجعه‌کنندگان توزیع شد. سنجش پایایی پرسش‌نامه در مرحله پیش آزمایش با استفاده از آلفای کرونباخ انجام گرفت که با توجه به عدد ۰/۸۶۸، پایایی پرسش‌نامه در حد بسیار مطلوب ارزیابی شده است. به منظور تحلیل و استنتاج و آزمون فرضیه از آزمون T تک نمونه‌ای با ارزش آزمون ۳ استفاده گردید، همچنین با مدل AHP اولویت‌بندی مراکز فرهنگی، ورزشی و هنری مورد مطالعه با توجه به میزان تأثیراتشان بر سبک و کیفیت زندگی شهروندان در منطقه انجام شد در نهایت به منظور شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید مراکز مورد مطالعه و همچنین تدوین راهبردهایی برای دستیابی به موقعیتی مطلوب‌تر از ماتریس SWOT استفاده گردید.

محدوده مورد مطالعه

هسته اولیه منطقه ۱۸، روستایی به نام "یافت‌آباد" بود که تدریجاً با افزایش مهاجرت، رشد و توسعه یافته است. این منطقه در اثر توسعه کالبدی شهر تهران و از سال ۱۳۵۹ به صورت یک منطقه مستقل، از مناطق مرکزی شهر تهران جدا گردید و موجودیت یافت. منطقه ۱۸ یکی از مناطق حاشیه‌ای تهران است و به همین لحاظ بخش بزرگی از حریم شهر تهران در محدوده این منطقه قرار گرفته است (Study on urban development issues district 18, Chapter 10, 2003: 1). این منطقه در منتهی‌الیه جنوب غربی شهر تهران از شمال به خیابان آذری (۴۵ متری زرنده) و بزرگراه فتح (مناطق ۹ و ۲۱)؛ از جنوب به چهاردانگه و شهرستان اسلامشهر؛ از شرق به بزرگراه آیتا... سعیدی

(مناطق ۱۷ و ۱۹) و از غرب به شهریار، شهر قدس و کرج محدود می‌شود (Statistical Yearbook of Tehran, 2011: 42).

جدول ۲. جمعیت و نرخ رشد منطقه ۱۸ طی دوره‌های ۱۳۵۵-۱۳۹۰

سال	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۹۰
جمعیت	۲۱۱۶۰۶	۲۹۶۴۳۰	۲۹۸۶۰۰	۳۱۷۱۱۰	۳۹۱۳۶۸
نرخ رشد	۳/۴۳	۰/۰۷	۰/۶	۴/۳	

Source: Statistical Center of Iran, 2010

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی منطقه ۱۸

پنج مرکز مورد مطالعه در منطقه ۱۸ عبارتند از: پردیس تماشا، مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشی بدر و مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی. پردیس تماشا، مجموعه‌ای فرهنگی-هنری است که مجهز به سالن پخش فیلم، رستوران، چاپخانه، تالار اسکیت (در آخرین طبقه)، خانه اسباب‌بازی، مجموعه خدماتی - تجاری (شامل چندین فروشگاه)، پارکینگ و... است. مجموعه در چهار طبقه و در مساحتی معادل ۴۰۰۰ متر مربع و سطح زیربنای ۷۴۰۰ مترمربع (۲۵۰۰ مترمربع زمین) اجرا شده و دارای سه سالن با گنجایش ۴۰۰ و دو سالن با گنجایش ۲۰۰ نفر است. در زمان گشایش از حیث وسعت، بزرگترین مجتمع سینمایی ایران به شمار می‌رفته است (Wikipedia, 2015). مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، با مساحتی این مجموعه حدود ۲۰۰۰۰ متر مربع، شامل استخر، سونا، جکوزی، زمین چمن (ظرفیت ۵۰۰۰ نفر)، ساختمان اداری و سالن‌های چند منظوره است (The biennial report on strategic activities-Executive District 18, 2005: 27). ورزشگاه امام رضا (ع)، در زمینی به وسعت ۴۲۲۰۰ متر در سال ۱۳۸۹ به عنوان بزرگترین مجموعه ورزشی ساخته شده در شهر تهران پس از انقلاب اسلامی، در منطقه افتتاح گردید. این ورزشگاه ظرفیت پذیرش ده‌هزار نفر را دارا می‌باشد. زمین چمن اصلی در ابعاد ۱۱۱ در ۷۳٫۵ مترمربع، مطابق با استاندارد روز فیفا ساخته شده و زیرسازی آن به شکلی است که در مواقع لزوم می‌توان آن را جایگزین چمن طبیعی کرد. ابعاد زمین تمرین ۳۸ در ۱۸ متر مربع بوده و پیست دو میدانی جنس تارتان دارد و شامل ۸

مسیر یک متر و ۲۰ سانتی به طول ۱۱۵ متر است و در نهایت از امکاناتی دیگر مانند پیست دوچرخه سواری و صخره نوردی و فضاهای جانبی مانند سالن بدن سازی برخوردار است (Municipalities District 18 website, 2014). مساحت مجموعه ورزشی بدر، حدود ۱۷۰۰۰ متر مربع است که شامل استخر، سونا، جکوزی، سالن چند منظوره، زمین چمن (ظرفیت ۵۰۰۰ نفر)، مدرسه فوتبال و ساختمان اداری است (The biennial report on strategic activities-Executive District 18, 2005: 27). مساحت مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی، حدود ۱۶۶۵۰ مترمربع است. این مجموعه شامل تالار اجتماعات، کتابخانه، سالن‌های ورزشی تخصصی و سالن آمفی تئاتر با ظرفیت ۴۰۰ نفر می‌باشد (Shadabad neighborhood website, 2014).

یافته‌ها و بحث

جهت ارزیابی اثرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری بر تغییر سبک زندگی شهروندان منطقه ۱۸، از آزمون T تک نمونه‌ای با ارزش آزمون ۳ برای گویه‌هایی که تغییر شیوه زندگی شهروندان از سنتی به مدرن را می‌سنجند، استفاده شده است. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای در جدول (۳) آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری آزمون T تک نمونه‌ای برای تمام گویه‌ها از ۰/۰۵ کوچکتر است ($P\text{-value}=\text{sig}<0/05$) در نتیجه با اطمینان ۹۵ درصد، میانگین هریک از گویه‌ها از ارزش آزمون یعنی مقدار ۳ بزرگتر است. بنابراین احداث ۵ مجموعه فرهنگی، ورزشی و هنری منطقه ۱۸ بر گویه‌های سنجش تغییر شیوه زندگی از سنتی به مدرن مراجعین تأثیر مثبت داشته است.

جدول ۳. نتایج آزمون T تک نمونه‌ای

گویه	درجه آزادی	آماره T	تفاوت میانگین با ارزش آزمون	سطح معنی‌داری	تأثیر
تأثیر مراکز نام برده بر افزایش حس تعلق به منطقه و محل سکونت	۳۸۴	۴۸۳.۸	۰.۴۳۳۷	۰.۰۰۳	معنی‌دار
میزان تأثیر مراکز نام برده در تعامل اجتماعی	۳۸۴	۸۹۰.۵	۰.۴۳۳۸	۰.۰۰۳	معنی‌دار
میزان تأثیر مراکز نام برده در مشارکت مردم	۳۸۴	۳۳۳.۶	۰.۳۲۲۱	۰.۰۰۸	معنی‌دار
میزان تأثیر مراکز (تاسیسات، امکانات و خدمات ارائه شده) در تغییر شیوه زندگی	۳۸۴	۷۲۰.۴	۰.۸۵۰۰	۰.۰۰۰	معنی‌دار
میزان آموزش‌های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی-های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در مراکز	۳۸۴	۴۶۹.۵	۰.۳۱۶۷	۰.۰۰۱۱	معنی‌دار
میزان تأثیر آموزش‌های ارائه شده فوق در تغییر شیوه زندگی	۳۸۴	۸۹۰.۵	۰.۸۱۶۷	۰.۰۰۰	معنی‌دار
میزان تأثیر سینما در تغییر شیوه زندگی	۳۸۴	۲۳۰.۳	۰.۶۲۷۱	۰.۰۰۰	معنی‌دار
میزان تأثیر تئاتر در تغییر شیوه زندگی	۳۸۴	۴۳۱.۴	۰.۵۱۶۴	۰.۰۰۱	معنی‌دار

نتایج روش AHP

از روش AHP برای سطح‌بندی و درجه‌بندی و تحلیل‌های اجتماعی و اقتصادی استفاده می‌شود (Meshkini et al, 2012: 59). در این روش با توجه به مقایسه دوتایی، ابتدا تک‌تک معیارهای مورد بررسی را مقایسه نموده و میزان اهمیت نسبی هر جفت بین ۱ تا ۹ تعیین می‌گردد (Ziari & Rezvani, 2010: 78). پس از تعیین امتیازات، وزن هر یک از معیارها یا مقایسه‌ی تطبیقی با یکدیگر معلوم گشته و سپس با وزن ترکیبی، امتیاز آلترناتیوها بدست می‌آید. در مرحله‌ی نهایی با تعیین سازگاری و رتبه‌بندی نهایی انجام می‌شود. در پژوهش حاضر به منظور رتبه‌بندی مراکز در رابطه

با میزان تأثیرات این مراکز بر کیفیت و شیوه‌ی زندگی از گویه‌های مطرح شده در پرسش‌نامه استفاده شده است و برای بدست آوردن وزن گویه‌ها نظرات شهروندان لحاظ شده است.

جدول ۴. امتیاز نهایی حاصل از تکنیک AHP

شاخص	گویه	پردیس تماشا	مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی	ورزشگاه امام رضا (ع)	مجموعه ورزشی بدر	مجموعه فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی	CR
محیطی و کالبدی	رضایت از معماری مراکز	۰,۳۱۸	۰,۲۶۹	۰,۳۱۷	۰,۱۰۴	۰,۱۷۱	۰,۰۶
	رضایت از کیفیت محیط اطراف	۰,۱۰۹	۰,۰۵۹	۰,۲۱۰	۰,۳۱۱	۰,۳۱۱	۰,۰۴
	روشنایی معابر منتهی به مراکز	۰,۲۴۸	۰,۳۲۳	۰,۰۷۲	۰,۲۶۰	۰,۰۹۷	۰,۰۳
	تأثیر مراکز بر محیط زیست	۰,۲۵۶	۰,۱۴۷	۰,۰۸۳	۰,۳۷۵	۰,۱۳۹	۰,۰۵
	رضایت از نظافت و پاکیزگی	۰,۳۰۸	۰,۱۶۴	۰,۱۲۴	۰,۲۳۱	۰,۰۹۴	۰,۰۳
	استشمام بوی بد در مراکز	۰,۱۰۴	۰,۱۵۴	۰,۲۵۹	۰,۳۹۸	۰,۰۸۴	۰,۰۳
	وجود سروصدا در اطراف مراکز	۰,۳۷۳	۰,۱۴۷	۰,۲۵۷	۰,۱۵۹	۰,۰۶۳	۰,۰۲
اقتصادی	تخصیص درآمد برای استفاده از مراکز	۰,۱۶۰	۰,۱۶۰	۰,۲۸۱	۰,۳۰۰	۰,۰۹۹	۰,۰۱
اجتماعی	تأثیر مراکز بر افزایش حس تعلق	۰,۳۳۸	۰,۰۹۷	۰,۰۹۷	۰,۳۰۷	۰,۱۶۱	۰,۰۱
	تأثیر مراکز در تعامل اجتماعی	۰,۲۴۷	۰,۰۴۶	۰,۱۳۵	۰,۴۷۰	۰,۱۰۳	۰,۰۷
	تأثیر مراکز در مشارکت مردم	۰,۳۰۲	۰,۱۴۲	۰,۰۹۲	۰,۳۰۲	۰,۱۶۱	۰,۱۰
	تمایل پرسش‌شونده در ارائه خدمات در مراکز	۰,۱۶۷	۰,۱۰۰	۰,۲۲۱	۰,۴۳۰	۰,۰۸۱	۰,۰۴
	آمدگی برای مشارکت در مراکز	۰,۴۵۹	۰,۰۶۰	۰,۲۰۱	۰,۱۲۱	۰,۱۵۹	۰,۰۵
	تخصیص زمان برای استفاده از این مراکز	۰,۲۹۵	۰,۱۸۴	۰,۲۹۵	۰,۱۳۸	۰,۰۸۸	۰,۰۲
	رضایت از مدیریت مراکز	۰,۱۴۶	۰,۰۷۴	۰,۳۳۵	۰,۱۹۲	۰,۲۵۴	۰,۰۴
	تأثیر مراکز در تغییر شیوه زندگی	۰,۲۸۶	۰,۱۴۳	۰,۱۴۳	۰,۱۴۳	۰,۲۸۶	۰,۰۰
	تأثیر آموزش‌های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی‌های مدرن (اینترنت، کامپیوتر و...) در تغییر شیوه زندگی	۰,۲۱۳	۰,۱۲۱	۰,۱۲۱	۰,۱۲۱	۰,۴۲۵	۰,۰۱
	میزان تأثیر سینما در تغییر شیوه زندگی	۰,۵۰۰	۰,۱۲۵	۰,۱۲۵	۰,۱۲۵	۰,۱۲۵	۰,۰۰
میزان تأثیر تئاتر در تغییر شیوه زندگی	۰,۱۳۵	۰,۱۲۷	۰,۱۲۷	۰,۱۲۷	۰,۴۸۲	۰,۰۰	
آموزشی	ارتباط آموزش‌های ارائه شده در مراکز با نوع فعالیت آنها	۰,۱۲۴	۰,۳۸۷	۰,۲۳۱	۰,۰۹۴	۰,۱۶۴	۰,۰۳
	میزان آموزش‌های ارائه شده در جهت استفاده از تکنولوژی‌های مدرن	۰,۲۳۴	۰,۱۲۴	۰,۱۲۴	۰,۱۲۴	۰,۳۹۵	۰,۰۰
زیرساخت و تأسیسات	رضایت از کیفیت راه‌ها و مسیرهای منتهی به مراکز	۰,۳۸۷	۰,۱۶۴	۰,۰۹۴	۰,۱۲۴	۰,۲۳۱	۰,۰۳
	میزان امکانات موجود در مراکز در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری	۰,۱۶۶	۰,۱۶۶	۰,۳۳۸	۰,۲۵۵	۰,۰۷۵	۰,۰۳
	رضایت از تأسیسات و خدمات مراکز	۰,۱۶۴	۰,۱۳۱	۰,۱۲۶	۰,۴۱۶	۰,۱۶۴	۰,۰۵
	کمیت و کیفیت تأسیسات زیربنایی و خدماتی مراکز	۰,۳۵۳	۰,۲۳۶	۰,۲۱۱	۰,۰۸۶	۰,۱۱۳	۰,۰۵
	رضایت از ظرفیت پارکینگ مراکز	۰,۳۱۷	۰,۱۱۸	۰,۱۸۴	۰,۲۸۱	۰,۱۰۰	۰,۰۲
امنیت	میزان فضای اختصاص یافته به کودکان	۰,۳۵۶	۰,۱۰۴	۰,۰۷۸	۰,۲۳۱	۰,۲۳۱	۰,۰۳
	احساس امنیت در مراکز	۰,۳۰۸	۰,۱۴۵	۰,۰۹۴	۰,۲۸۷	۰,۰۹۴	۰,۰۳
	امکان حضور و استفاده زنان و کودکان از مراکز در شب	۰,۴۳۰	۰,۲۶۳	۰,۰۸۲	۰,۰۷۹	۰,۱۴۶	۰,۰۸
سلامت	تأثیر مراکز در افزایش سلامت جسمانی	۰,۰۸۸	۰,۲۶۸	۰,۲۰۲	۰,۳۵۴	۰,۰۸۸	۰,۰۳
	تأثیر مراکز در افزایش سلامت روانی	۰,۱۸۶	۰,۲۶۵	۰,۱۵۹	۰,۳۰۱	۰,۰۸۹	۰,۰۱
	جمع	۸,۰۳۳	۵,۰۱۳	۵,۰۱۷	۷,۳۷	۵,۲۷۳	

بر اساس نتایج نهایی روش AHP، پردیس تماشا (با امتیاز ۸/۰۳۳)، مجموعه ورزشی بدر (با امتیاز ۷/۳۷)، مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی (با امتیاز ۵/۲۷۳)، ورزشگاه امام رضا (ع) (با امتیاز ۵/۰۱۷) و مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی (با امتیاز ۵/۰۱۳) به ترتیب در رتبه اول تا پنجم قرار گرفتند.

نتایج ماتریس SWOT

ماتریس SWOT یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف درون سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدات برون سیستمی است (Harrison & Karon, 2003: 192). SWOT یکی از روش‌های مورد استفاده برای سازماندهی عوامل خارجی در قالب مقوله‌های فرصت‌ها و تهدیدها و عوامل داخلی اعم از قوت‌ها و ضعف است. همچنین برای تجزیه و تحلیل عوامل تأثیرگذار و فراروی یک سیستم (شهر، منطقه، روستا و...) با استفاده از عوامل درجه‌بندی با توجه به اهمیت داده شده به هر یک از عوامل تأثیرگذار است. به طور اجمالی می‌توان گفت که این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است (Nastaran & Hooshmandfar, 2010: 62). در همین راستا به منظور وزن‌دهی به نقاط قوت، ضعف و فرصت و تهدید از نظرات ۲۰ کارشناس مرتبط با حوزه تخصصی بهره گرفته شد، سپس در چارچوب روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، از نرم افزار Expert Choice برای تحلیل نظرات کارشناسی و محاسبه وزن هر معیار مورد استفاده قرار گرفت.

جدول ۵. عوامل داخلی و خارجی فعالیت مراکز مورد مطالعه

عوامل داخلی	
نقاط قوت	نقاط ضعف
۱. معماری مناسب برخی از مراکز ۲. کیفیت بالای محیط اطراف برخی مراکز ۳. کیفیت مناسب راهها و مسیرهای منتهی به مراکز ۴. کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شهروندان ۵. تخصیص فضای کافی به کودکان در مراکز	۱- وجود سروصدای زیاد در برخی از مراکز ۲- کمبود ظرفیت پارکینگ در مراکز ۳- عدم وجود امنیت کافی در اطراف مراکز ۴- عدم امکان حضور و استفاده زنان و کودکان از برخی مراکز در شب ۵- استشمام بوی بد در برخی از مراکز
عوامل خارجی	
فرصت‌ها	تهدیدها
۱. تأثیر مراکز بر افزایش حس تعلق ۲. تأثیر مراکز در افزایش تعاملات اجتماعی ۳. تأثیر مراکز در افزایش مشارکت مردم ۴. گذراندن اوقات فراغت کودکان در مراکز ۵. برگزاری مسابقات منطقه‌ای در مراکز	۱. افزایش جرم و جنایت در اطراف مراکز به دلیل تجمع افراد ۲. عدم استفاده مناسب از فضاهای موجود در مراکز ۳. مدیریت ناصحیح برخی مراکز ۴. عدم توجه به استفاده زنان از فضاهای موجود در مراکز ۵. نامناسب بودن فضاها برای استفاده معلولین

جدول ۶. مقایسه زوجی نقاط قوت

درجه اهمیت	۱S	۲S	۳S	۴S	۵S
۰/۰۵۹	۱	۱/۳	۱/۴	۱/۵	۱/۲
۰/۰۹۶		۱	۱/۳	۱/۵	۱/۲
۰/۱۷۹			۱	۱/۵	۱
۰/۵۲۲				۱	۴
۰/۱۴۴					۱
نسبت سازگاری	۰/۰۷CR=				

جدول ۷. مقایسه زوجی نقاط ضعف

	۱W	۲W	۳W	۴W	۵W	درجه اهمیت
۱W	۱	۱/۳	۱/۴	۱/۵	۱	۰,۰۶۷
۲W		۱	۱/۳	۱/۴	۳	۰,۱۴۸
۳W			۱	۱	۴	۰,۳۳۱
۴W				۱	۵	۰,۳۸۷
۵W					۱	۰,۰۶۷
نسبت سازگاری						۰,۰۳CR=

جدول ۸. مقایسه زوجی نقاط فرصت

	۱O	۲O	۳O	۴O	۵O	درجه اهمیت
۱O	۱	۲	۲	۴	۴	۰,۳۸۶
۲O		۱	۱	۳	۳	۰,۲۲۵
۳O			۱	۳	۳	۰,۲۲۵
۴O				۱	۱	۰,۰۸۲
۵O					۱	۰,۰۸۲
نسبت سازگاری						۰,۰۱CR=

جدول ۹. مقایسه زوجی نقاط تهدید

	۱T	۲T	۳T	۴T	۵T	درجه اهمیت
۱T	۱	۲	۱/۳	۱	۱	۰,۱۶۹
۲T		۱	۱/۳	۲	۲	۰,۱۶۹
۳T			۱	۳	۳	۰,۴۱۲
۴T				۱	۲	۰,۱۴۲
۵T					۱	۰,۱۰۸
نسبت سازگاری						۰,۰۶CR=

جدول ۱۰. ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

شرح	عوامل داخلی	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
نقاط قوت	S ₁ . معماری مناسب برخی از مراکز	۰,۰۵۹	۲	۰,۱۱۸
	S ₂ . کیفیت بالای محیط در برخی از مراکز	۰,۰۹۶	۳	۰,۲۸۸
	S ₃ . کیفیت مناسب راه‌ها و مسیرهای منتهی به مراکز	۰,۱۷۹	۴	۰,۷۱۶
	S ₄ . کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شهروندان	۰,۵۲۲	۴	۲,۰۸۸
	S ₅ . تخصیص فضای کافی به کودکان در مراکز	۰,۱۴۴	۳	۰,۴۳۲
	جمع	۱	-	۳,۶۴۲
نقاط ضعف	W ₁ . وجود سروصدای زیاد در برخی از مراکز	۰,۰۶۷	۲	۰,۱۳۴
	W ₂ . کمبود ظرفیت پارکینگ در مراکز	۰,۱۴۸	۳	۰,۴۴۴
	W ₃ . عدم وجود امنیت کافی در اطراف مراکز	۰,۳۳۱	۴	۱,۳۲۴
	W ₄ . عدم امکان حضور و استفاده زنان و کودکان از برخی مراکز در شب	۰,۳۸۷	۴	۱,۵۴۸
	W ₅ . استشمام بوی بد در برخی از مراکز	۰,۰۶۷	۲	۰,۱۳۴
	جمع	۱	-	۲,۴۹۴

جدول ۱۱. ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

شرح	عوامل خارجی	وزن	رتبه	امتیاز وزنی
نیازها	O ₁ . تأثیر مراکز بر افزایش حس تعلق	۰/۳۸۶	۴	۱/۵۴۴
	O ₂ . تأثیر مراکز در افزایش تعاملات اجتماعی	۰/۲۲۵	۴	۱/۰۲
	O ₃ . تأثیر مراکز در افزایش مشارکت مردم	۰/۲۲۵	۴	۰/۹
	O ₄ . گذراندن اوقات فراغت کودکان در مراکز	۰/۰۸۲	۳	۰/۲۴۶
	O ₅ . برگزاری مسابقات منطقه‌ای در مراکز	۰/۰۸۲	۳	۰/۲۴۶
	جمع	۱	-	۳/۹۵۶
تهدیدها	T ₁ . افزایش جرم و جنایت در اطراف مراکز به دلیل تجمع افراد	۰/۱۶۹	۳	۰/۵۰۷
	T ₂ . عدم استفاده مناسب از فضاهای موجود در مراکز	۰/۱۶۹	۴	۰/۶۷۶
	T ₃ . مدیریت ناصحیح برخی مراکز	۰/۴۱۲	۴	۱/۶۴۸
	T ₄ . عدم توجه به استفاده زنان از فضاهای موجود در مراکز	۰/۱۴۲	۳	۰/۴۲۶
	T ₅ . نامناسب بودن فضاها برای استفاده معلولین	۰/۱۰۸	۳	۰/۳۲۴
	جمع	۱		۲/۴۹۴

نتایج حاصل از اولویت‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها و همچنین ارزیابی حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی نشان می‌دهد که در گروه نقاط قوت S₄ یعنی "کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شهروندان"، در گروه نقاط ضعف W₄ یعنی "عدم امکان حضور و استفاده زنان و کودکان از برخی مراکز در شب"، در گروه نقاط فرصت O₁ یعنی "تأثیر مراکز بر افزایش حس تعلق" و در گروه تهدیدها T₃ یعنی "مدیریت ناصحیح برخی مراکز" بیشترین وزن را به خود اختصاص دادند.

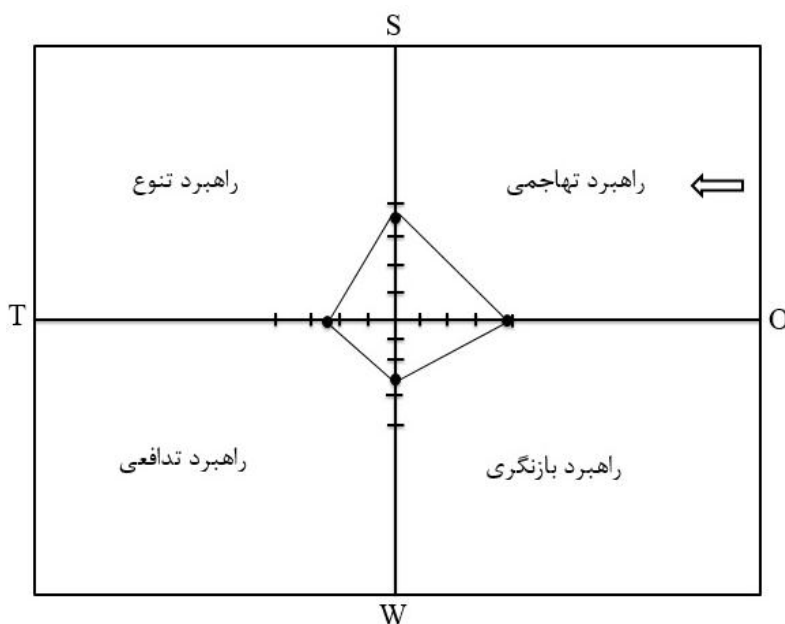
تدوین راهبردهای SWOT

راهبردها برای دستیابی به موقعیتی مطلوب‌تر تدوین می‌شوند. تدوین راهبردها، براساس ترکیب چهار عامل دخیل در مدل برنامه‌ریزی راهبردی صورت می‌گیرد که البته در جریان عمل، برخی از راهبردها با یکدیگر همپوشانی داشته، یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر به اجرا در می‌آیند. در واقع، بر حسب وضعیت مورد مطالعه، چهار دسته راهبرد را که از نظر درجه‌ی کنشگری متفاوت هستند، می‌توان تدوین کرد:

- راهبردهای SO (راهبردهای تهاجمی): با بهره‌گیری از قوت‌ها، درصد بهره‌برداری از فرصت‌ها است؛
- راهبردهای ST (راهبردهای تنوع): برای دوری از تهدیدها، از نقاط قوت استفاده می‌کند؛
- راهبردهای WO (راهبردهای بازنگری): با بهره‌جستن از فرصت‌ها، نقاط ضعف را کاهش می‌دهد؛
- راهبردهای WT (راهبردهای تدافعی): نقاط ضعف را کاهش و از تهدیدها دوری می‌کند (Pourahmad et al, 2013: 9-10).

جدول ۱۲. راهبردهای ارائه شده در راستای فعالیت مراکز مورد مطالعه

راهبردهای WO (بازنگری)	راهبردهای SO (تهاجمی)
WO ₁ . افزایش امنیت در مراکز در راستای بالابردن حس تعلق و افزایش روابط اجتماعی ساکنان منطقه WO ₂ . افزایش امنیت شبانه در جهت استفاده کودکان و زنان از فضاهای موجود در مراکز WO ₃ . افزایش کیفیت محیط اطراف مراکز برای کاهش بوی بد با مشارکت فعال گروه‌های مردمی WO ₄ . افزایش ظرفیت پارکینگ در مراکز در راستای برگزاری مسابقات منطقه‌ای و ملی و افزایش شمار استفاده‌کنندگان از مراکز	SO ₁ . افزایش حس تعلق با بکارگیری معماری ایرانی-اسلامی در مراکز SO ₂ . برگزاری مسابقات ملی با توجه به کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز SO ₃ . برگزاری دوره‌های مختلف آموزشی برای کودکان با توجه به وجود فضاهای مناسب در این مراکز SO ₄ . برگزاری مسابقات محله‌ای و منطقه‌ای برای کودکان و نوجوانان با توجه به فضای مناسب مراکز برای استفاده کودکان
راهبردهای WT (تدافعی)	راهبردهای ST (تنوع)
WT ₁ . اعمال مدیریت صحیح در مراکز در جهت برقراری امنیت کافی برای استفاده از امکانات مراکز WT ₂ . استفاده مناسب از فضاهای باز در جهت احداث پارکینگ در مراکز WT ₃ . اعمال مدیریت صحیح در جهت استفاده از فضاهای مراکز و طراحی مناسب آنها برای استفاده معلولین WT ₄ . کاهش جرم و جنایت در اطراف مراکز و مدیریت صحیح این مهم جهت استفاده مناسب کودکان و زنان از امکانات موجود در مراکز	ST ₁ . کاهش جرم و جنایت در اطراف مراکز با طراحی مناسب فضاهای باز ST ₂ . کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز و طراحی مناسب آنها برای استفاده معلولان ST ₃ . اختصاص فضاهای مناسب و ایمن برای کودکان در راستای کاهش جرم و جنایت در مراکز ST ₄ . با توجه به کیفیت مناسب راهها و مسیرهای منتهی به مراکز و با مدیریت صحیح می‌توان فضاهای مناسب و عاری از جرم‌خیزی برای استفاده ساکنان منطقه فراهم آورد.

شکل ۲. ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک

بر اساس نتایج به دست آمده از ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک، راهبرد تهاجمی جهت افزایش تأثیر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری در ارتقاء کیفیت زندگی انتخاب گردید. بدین نحو که از نقاط قوت و فرصت در جهت کاهش ضعف و تهدید استفاده شود.

نتیجه گیری

سبک زندگی به مفهوم شیوه و روش زندگی فرد در حوزه‌های مختلف اعم از خصوصی و اجتماعی است که متأثر از عوامل گوناگون اقتصادی، اجتماعی و ایدئولوژی‌های حاکم بر جامعه است. در این راستا گذار از شیوه‌ی زندگی فنودالیت به سبک غربی و نظام لیبرال و سرمایه‌داری، تغییرات عمده‌ای را در سبک و کیفیت زندگی سبب شده است. سبک زندگی در تمامی کنش‌ها و رفتارهای فرد و در تعاملات و ارتباطات وی با دیگران، طبیعت و به طور کلی محیط اجتماعی اطراف که معمولاً قابل مشاهده، توصیف و اندازه‌گیری است، قابل مشاهده است. سبک زندگی ترجیحات افراد را نشان می‌دهد و در اوقات فراغت، شیوه‌های معاشرت، لوازم منزل، آداب سخن گفتن، انتخاب موسیقی، لباس و پوشاک مصرفی، آرایش و ظاهر فرد و... جلوه‌گر می‌شوند. با توجه به تأثیر فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری بر تغییر شیوه زندگی شهروندان، هدف از نگارش این تحقیق، ارزیابی اثرات فضاهای فرهنگی، ورزشی و هنری بر تغییر شیوه زندگی شهروندان منطقه ۱۸ بوده است. بدین منظور از رویکرد ذهنی (پرسش‌نامه) جهت سنجش تأثیر پنج مرکز مورد مطالعه این تحقیق (یعنی پردیس تماشا، مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی، ورزشگاه امام رضا (ع)، مجموعه ورزشی بدر، مجتمع فرهنگی، تفریحی و ورزشی شهید مختار سلیمانی) استفاده شده است. جهت بررسی فرضیه مطرح شده در تحقیق از آزمون‌های تی‌تک نمونه‌ای استفاده شده است، نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که تأثیر مراکز بر تمام گویه‌های مورد بررسی معنی‌دار است، بنابراین فرضیه با اطمینان ۹۵ درصد تأیید می‌شود. به منظور رتبه‌بندی مراکز مورد مطالعه و میزان رضایت شهروندان از این مراکز، از روش AHP استفاده گردید. نتایج نشان داد، پردیس تماشا و مجموعه ورزشی شهیدان اسماعیلی به ترتیب توانستند بیشترین و کمترین رضایت را به خود اختصاص دهند و در نهایت به منظور شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید این مراکز از ماتریس SWOT استفاده شد، ارزیابی حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی نشان می‌دهد که در گروه نقاط قوت S₄ یعنی "کیفیت مناسب امکانات موجود در مراکز در جهت رفع نیازهای فرهنگی، ورزشی و هنری شهروندان"، در گروه نقاط ضعف W₄ یعنی "عدم امکان حضور و استفاده زنان و کودکان از برخی مراکز در شب"، در گروه نقاط فرصت O₁ یعنی "تأثیر مراکز بر افزایش حس تعلق" و در گروه تهدیدها T₃ یعنی "مدیریت ناصحیح برخی مراکز" بیشترین وزن را به خود اختصاص داده‌اند.

References

1. Banifateme, H., Roostae, Sh., Alizadeh Aghdam, M. B., & Hossein Nezhad, F. (2012). Examine the relationship between social capital and environmental lifestyle among citizens in Tabriz. *Journal of economic sociology and development*, 2, 33-56. (In Persian)
2. Baskha, M., Aqely Kohne Shahri, L., & Masaeli, A. (2010). Index ranking the quality of life in the provinces of the country. *social welfare*, 37, 95-112. (In Persian)
3. Engstrom, R. (2015). *A definition of cultural space*. available at: www.seattle.gov/arts/space/cultural_space_definition.asp
4. Fazeli, M. (2003). *Consumption and Lifestyle*. Sobh-e Sadegh publication. (In Persian)
5. Fokoohi, N. (2008). *Urban Anthropology*. Ney Publication. (In Persian)
6. G. Lee, Y., & Bhargava, V. (2004). Leisure Time: Do Married and Single Individuals Spend It Differently? *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 32, 174-254.
7. Giddens, A. (2004). *Modernity and individuality, community and personal identity in the modern age*. Translated by Naser Movafaghian, Ney Publication. (In Persian)
8. Harrison, J., & Karon, J. (2003). *Strategic Management*. Translated by Behrooz Ghasemi, First Edition, Tehran, Press Heyat. (In Persian)
9. Karimi Saleh, M.j. (2006). Sports spaces and urban design. *The first National Conference on the city and sports*, Tehran, 1-5. (In Persian)

10. Mahdavi Kani, M.s. (2013). The concept of lifestyle. *Professional scientific journal Voice of the Islamic Republic of Iran*, the eleventh year, 70, 105-120. (In Persian)
11. Mahmoudinezhad, H., & Sadeghi, A. (2009). *Urban design, environmental psychology to social welfare*, Hele Publication. (In Persian)
12. Meshkini, A., Elyaszadeh, N., & Zabetian, E. (2012). Evaluating the locating Mehr housing project with physical-environmental approach using AHP model hierarchy. *Journal of Urban Studies*, 2, 50-70. (In Persian)
13. Moghadas, A.A., Lahsaezadeh, A.A., & Ghafarinasab, E. (2008) the impact of information and communication technologies Lifestyle: A Case Study of immigrants and the native tribes of Fars Dehdar. *Global Media Journal*, 3 (1), 5, 1-18. (In Persian)
14. *Municipalities District 18 website*. (2014). www.region18.tehran.ir. (In Persian)
15. Nastaran, M., & Hooshmandfar, S. (2010). Strategic planning to improve some of the old texture in Urmia. *Journal of Geography and Environmental Studies*, First Year, 3, 61-72. (In Persian)
16. National Position Paper Sports Space. (2014). *Parks & Leisure Australia*. Available At: www.parksleisure.com.au/documents/item/2765
17. Navabakhsh, F. (2014). Lifestyle changes in development process of new technology tools. *Journal of Iran Social Development*, 2, 45-63. (In Persian)
18. Niazi, M., & Dalal Khorasani, M. (2012). Social and cultural factors affecting the quality of life of citizens. *Cultural Studies and Communications*, 27, 200-232. (In Persian)
19. Parsa, D. (2013). *The effect of Western lifestyle on society*. Available at: www.einsad.ir/Main.php?pid=articles_form&id=207&start=1&tedad=10. (In Persian)
20. Pourahmad, A., Hosseini, A., Orooji, H., & Alizadeh, M. (2013). Sensing priority tourism development strategies in the region of Alamut. *Journal of Human Geography researches*, 45 (3), 1-17 (In Persian)
21. Razavizadeh, N. (2006). Effect of the media: the desire to change the style of rural life. *Journal of Social Sciences*, 31, 111-141. (In Persian)
22. Rezvani, M.R., Shakiba, A.R., & Mansourian, H. (2008). Quality of Life in Rural Areas. *Journal of Social Welfare*, 30-31, 35-59. (In Persian)
23. Rostami, E., & Ardeshirzade, M. (2013). A look at the theories of lifestyle. *Journal of lifestyle Studies*, 3, 9-31. (In Persian)
24. Seyedi, F., & Beiraghi, M.R. (2012). A comparative study of social relationships religious lifestyle and modern lifestyles with an emphasis on Iran. *Journal religious*, 25, 35-64. (In Persian)
25. *Shadabad neighborhood website*. (2014). www.shadabad.mytehran.ir. (In Persian)
26. shahandeh, Kh., Jamshidi, E., Akbari, F., Adili, F., & Esmaeelzadeh, H. (2006). Participatory research of lifestyle of residents in district 17 of Tehran in 2006. *Arak University of Medical Sciences (AMUJ)*, especially in a population-based studies, 9, 36-45. (In Persian)
27. *Statistical Centre of Iran*. (2011). (In Persian)
28. *Statistical Yearbook of Tehran*. (2011). available at: <http://www.tehran.ir/portals/0/flipbook/tehran-statistical-yearbook-2011-2012/index.html> (In Persian)
29. *Study on urban development issues district 18*, Chapter 10, Conclusions, Conclusions and Recommendations. (2003). Department of Architecture of Tehran, ABAN Consulting Engineers. (In Persian)
30. *The biennial report on strategic activities-Executive District 18*. (2005). (In Persian)
31. Tucker, Kenneth E. (1998). *Anthony giddens and modern social theory*. California: Sage Publication Ltd.
32. Wikipedia. (2015). www.wikipedia.org (In Persian)
33. Yusefizoshk, R., & Baghizadeh, S. (2014). Nomadic life style livestock in Varamin plain. *lifestyle Studies Journal*, 7, 101-120. (In Persian)
34. Ziari, Y.A., & Rezvani, M. (2010). Survey and mapping postal service centers using AHP in GIS Case study: Semnan City. *Journal of Environmental Planning*, 10, 73-89. (In Persian)

On the Evaluation of the Effects of Public Spaces on Lifestyle Changing (Case Study: Tehran, District 18)

Tavakolinia J.

Associated Prof., Dep. of Geography, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Majidi Khamene B.

Assistant Prof. Dep. of Geography, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Heydari' M.

M. A., Geography and urban planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Received: 30/10/2015

Accepted: 04/02/2016

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

As a multidimensional concept, quality of life is an index to show the extent of individual's satisfaction of life. In other words, it is a criterion to determine satisfaction or non-satisfaction of people and groups various aspects of life. These dimensions can include nutrition, educational, health, security, and leisure time. Nowadays, topics regarding quality of life are constantly considered as a main principle by planners and managers in the development planning literature. People's lifestyle is determining their quality of life. In truth, lifestyle related to issues such as the pattern of household consumption, personal and social identity, how to spend leisure time, style of human interaction with each other, etc. In this respect, public spaces can be providing required fields for more social interactions and spending leisure time. This matter eventually becomes a factor for changing lifestyle and increasing its quality. Cultural, sports and arts spaces are highly effective to shift citizens' attitudes and lifestyles as a part of public spaces. In 2000s, five big series of cultural, arts, sports were established in Tehran district 18 (Paradis Tamasha, Esmaeili Martyrs Sports Complex, Emam Reza Stadium, Sports complex Badr, Cultural Complex-Recreation and sports Martyrs M. Soleimany) to provide social needs of citizens of the region and outside of the region. Regarding the fact that the purpose of creating arts and cultural spaces (including a concert hall, theater, cinema, library, cultural center, museum, exhibition, etc.) is providing or supporting the artists and their art and also, the purpose of building local sports centers is for recreational and possibly sports activities, the present paper aimed at evaluating the effects of these spaces on improving and changing the quality of citizens' lifestyle from traditional to modern.

Methodology

The present study is applied and descriptive-analytic in terms of method. Required data were collected using documentary-library and field studies. For measuring opinions and mental dimensions of life quality in Tehran's municipality, district 18, the sample size was calculated as 385 people, with regards to the region's population by using the Cochran formula. To analyze the questionnaire and to identify strengths, weaknesses, opportunities and threats' points, the

one-sample t-test and SWOT technique were used, respectively. Finally, AHP technique was applied for rating centers according to citizen's opinions.

Results and Discussion

The results of the study showed that the public spaces such as cultural, sports and arts spaces provide the necessary fields for citizens who use these spaces to enhance the quality of life. To evaluate the effect of cultural, sports and arts spaces on citizens' life quality as a sample quality in Tehran's municipality, district 18, the one-sample t-test was used for items which measure the lifestyle change from traditional to modern. The research results indicate that these public places provide the necessary fields to change the lifestyle of the citizens in the studied region, to some extent. According to AHP¹ method, "Pardis Tamasha" and "Sports Complex Martyrs Esmaeili" were located at the first and last grades with the highest and lowest score, correspondingly in offering services and the amount of influencing. According to the result of the evaluation matrix SWOT², the aggressive strategy is effective to increase the impact of cultural, sports and arts spaces, in order to improve quality of life.

Conclusion

In today's modern societies, the life style plays a very important role in improving their quality, because they are linked closely with how consumption pattern is, personal and social identity, how to spend leisure time, amount of interaction with each other, etc. The cultural, sports and arts spaces are of public spaces which have a huge impact on enhancing quality of life, and, ultimately, changing citizens' lifestyle. In present study, the impact of five public spaces like, sport, arts and culture newly established were analyzed in Tehran's municipality, district 18, as an example. The results display that these spaces provided the necessary background for citizens' social interaction with each other.

These centers were effective factors in changing lifestyle from traditional to modern by providing services to residents of the region and outside of the region and finally enhancing its quality.

Key Words: District 18, Public Space, Quality of Life, Space, Tehran City

1. Analytical Hierarchy Process (AHP)

2. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threat (SWOT)